

Valentyna KOSTINA,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Social Work and Social Pedagogy,
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (Kharkiv, Ukraine)

Валентина КОСТИНА,

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди (м. Харків, Україна)
vkostina2014@gmail.com
ORCID ID 0000-0003-2410-7497

Oleksandr MOGYLKA,

Doctor of Philosophy in Social Work, Teacher of the Department
of Psychiatry, Narcology, Medical Psychology and Social Work,
Kharkiv National Medical University
Project Manager,
Kharkiv Charitable Foundation "Blago" (Kharkiv, Ukraine)

Олександр МОГИЛКА,

доктор філософії у галузі соціальної роботи, викладач кафедри
психіатрії, наркології, медичної психології та соціальної роботи,
Харківський національний медичний університет
менеджер проєктів,
Харківський благодійний фонд «Благо» (м. Харків, Україна)
globus25@ukr.net
ORCID ID 0000-0003-0284-2749

Bibliographic description of the article: Kostina V., Mohylka O. (2025). Features of training social sphere specialists to use ethno-pedagogical means in work to restore and strengthen the mental health potential of children and youth in war conditions. *Mountain School of the Ukrainian Carpathians*. 32. 86-91.

Бібліографічний опис статті: Костіна В., Могилка О. (2025). Особливості підготовки фахівців соціальної сфери до використання етнопедагогічних засобів у роботі з відновлення та зміцнення потенціалу ментального здоров'я дітей та молоді в умовах війни. *Гірська школа Українських Карпат*. 32. 86-91.

УДК 374:378:379.8:391:364:159.91

FEATURES OF TRAINING SOCIAL SPHERE SPECIALISTS TO USE ETHNOPEDAGOGICAL TOOLS IN WORK TO RESTORE AND STRENGTHEN THE MENTAL HEALTH POTENTIAL OF CHILDREN AND YOUTH IN WAR CONDITIONS

Abstract. The article analyzes the theory and practice of using ethnopedagogical tools in social work to restore and strengthen the mental health potential of children and youth in wartime, as well as to increase the effectiveness of training specialists who carry out relevant work. The aim of the article was to determine the features of training social workers to use ethnopedagogical tools in working with youth to form the foundations of mental health in wartime in Ukraine.

The scientific novelty lies in identifying opportunities for restoring and strengthening the mental health potential of children and youth in wartime through the use of ethnopedagogical tools that contribute to the formation of Ukrainian ethnic identity, patriotism, as well as opportunities for training social workers to increase the resilience potential in the youth space, which will ensure overcoming the impact of the negative consequences of war and implementing sustainable development strategies in the future. Conclusions of the study: the features of training social sphere specialists working with children and youth on strengthening and restoring the potential of their mental health using ethnopedagogical means in war conditions are highlighted, methodological support is provided that can be used by social sphere specialists in professional activities with children and youth, as well as for training specialists to preserve and strengthen the mental health of children and youth in war conditions. It is proven that the use of ethnopedagogical means in the work of specialists working in various centers supporting children and youth (educational institutions, social services, information and resource centers) in war conditions

allows to increase their mental health indicators, as well as to strengthen the methodological potential of social service providers in the local territorial community.

Keywords: social work, mental health, ethnopedagogical tools, resilience, children, youth, war.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЕТНОПЕДАГОГІЧНИХ ЗАСОБІВ У РОБОТІ З ВІДНОВЛЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. У статті здійснено аналіз теорії та практики використання етнопедагогічних засобів у соціальній роботі з відновлення та зміцнення потенціалу ментального здоров'я дітей та молоді в умовах війни, а також підвищення ефективності підготовки фахівців, які здійснюють відповідну роботу. Метою статті було визначення особливостей підготовки фахівців соціальної сфери до використання етнопедагогічних засобів у роботі з молоддю з формування основ ментального здоров'я в умовах війни в Україні. Наукова новизна полягає у визначенні можливостей відновлення та зміцнення потенціалу ментального здоров'я дітей та молоді в умовах війни шляхом використання етнопедагогічних засобів, які сприяють формуванню української етнічної ідентичності, патріотизму, а також можливостей підготовки фахівців соціальної сфери до підвищення потенціалу резильєнтності у молодіжному просторі, що забезпечить подолання впливу негативних наслідків війни та впровадження стратегій сталого розвитку у майбутньому. Висновки дослідження: висвітлено особливості підготовки до роботи фахівців соціальної сфери, що працюють з дітьми та молоддю з питань зміцнення та відновлення потенціалу їхнього ментального здоров'я етнопедагогічними засобами в умовах війни, наведено методичне забезпечення, яке можна використовувати фахівцям соціальної сфери у професійній діяльності з дітьми та молоддю, а також для підготовки фахівців до збереження та зміцнення ментального здоров'я дітей та молоді в умовах війни. Доведено, що використання етнопедагогічних засобів у роботі фахівців, що працюють в умовах різних підтримуючих дітей та молоді осередків (закладів освіти, соціальних служб, інформаційно-ресурсних центрів) в умовах війни дозволяє підвищити показники їхнього ментального здоров'я, а також зміцнити методичний потенціал надавачів соціальних послуг у місцевій територіальній громаді.

Ключові слова: соціальна робота, ментальне здоров'я, етнопедагогічні засоби, резильєнтність, діти, молодь, війна.

ВСТУП

Постановка проблеми. Як зазначають дослідники, в умовах сучасного військового конфлікту в Україні «психічної травматизації зазнали 75 % населення країни віком до 18 років, що призвело до того, що кожна п'ята дитина страждає на порушення сну, нічні кошмари; у кожній десятій знижене бажання до соціальної взаємодії та навчальної діяльності» (Сохор Н., та ін., 2024, 16). Серед наслідків дослідники визначають соціально-психологічну дезадаптацію, а також порушення регулятивної функції психіки та доводять, що в умовах військового конфлікту саме «діти та підлітки належать до найуразливішої частини населення з огляду на незрілість у них процесів аналітичного осмислення, емоційної регуляції, поведінково-мотиваційних патернів та ціннісно-світоглядних характеристик» (Сохор Н., та ін., 2024, 19). Отже, в умовах багаторічної війни в Україні, коли населення країни перебуває під постійною дією стресових чинників, викликаних її наслідками, особливої уваги потребують діти та молодь, як одні з уразливих категорій, що не мають потужних чинників опору їй, тому потребують додаткової підтримки з метою формування основ відновлення та зміцнення власного потенціалу ментального здоров'я, тому підготовка фахівців до вирішення цього завдання є на часі. Аналіз скарбниці етнопедагогічного досвіду дозволяє стверджувати, що засоби етнопедагогічного впливу мають значний здоров'язбережувальний потенціал, а отже вміння фахівців соціальної галузі їх використовувати у роботі з дітьми та молоддю в умовах війни є вельми актуальним..

Аналіз останніх досліджень. Аналіз наукової літератури з проблеми соціального виховання дітей та молоді з використанням засобів етнокультурних традицій засвідчив підвищення наукового інтересу дослідників до цього питання. Так, етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки визначено у дослідженнях В. Атаманчук, А. Богуш, А. Данько, Л. Калініної, М. Клепар, О. Чинчоя, І. Чернявської та ін. Використання потенціалу української вишиванки у навчанні дітей та молоді досліджували Н. Богданець-Білоskalенко, А. Бойчук, І. Букреєва, О. Воробець, О. Гандзюк, М. Олійник та ін. До питань застосування української вишиванки, культурних традицій та народнописанної творчості у вихованні національної свідомості, патріотичних почуттів та формуванні етнокультурної компетентності дітей та молоді зверталися В. Богута, М. Василик, О. Кудря, С. Романюк та ін. Проблему підвищення інклюзивності етнокультурних просторів та адаптації народного мистецтва для дітей та молоді й з особливими освітніми потребами Н. Бабій, О. Мондич та ін. Проблеми формування культури здоров'я дітей та молоді були предметом досліджень Ю. Бойчука, Ю. Мельника, В. Шкуркіної та ін. Питання формування етнокультурної компетентності у професійній підготовці майбутніх фахівців вивчали Л. Березовська, К. Гораш, К. Гоцуляк, О. Кривенко. Особливості формування етнокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників вивчали В. Костіна, Л. Тимків та ін.

Узагальнення та систематизація ідей дослідників дали можливість стверджувати, що етнопедагогічні засоби мають багатий потенціал соціально-виховного впливу та в сучасних реаліях довготривалої війни, коли питання зміцнення виховних впливів у всіх соціо-культурних та освітніх осередках, які спрямовано на формування національної свідомості та патріотичних почуттів та зміцнення резильєнтності набувають особливого сенсу. З

огляду на вищезазначене потребує додаткового дослідження питання підготовки фахівців соціальної сфери до використання етнопедагогічних засобів у роботі з дітьми та молоддю, як фахівців першої лінії соціальної допомоги та підтримки, які працюють в різних соціально-реабілітаційних, соціально-підтримуючих та інклюзивних просторах в умовах війни.

Метою дослідження є визначення особливостей підготовки фахівців соціальної сфери до використання етнопедагогічних засобів у соціальній роботі з молоддю з формування основ ментального здоров'я в умовах ресурсного центру під час війни в Україні.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення результатів наукових досліджень з проблеми збереження та зміцнення потенціалу ментального здоров'я дітей та молоді з використанням етнопедагогічних засобів та підготовки фахівців до її вирішення в умовах інформаційно-ресурсного центру під час війни в Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В умовах довготривалої війни в Україні, коли наша держава вже багато років поспіль має протистояти загарбницькій навалі з боку росії та ціною неймовірних втрат і зусиль виборювати право на національну свободу та незалежність, вкрай важливою стає системна робота фахівців всіх ланок освіти з метою цілеспрямованого впливу на різні групи дітей та молоді для забезпечення формування української етнічної ідентичності та патріотизму як основ розвитку їхньої громадянської свідомості, що буде забезпечувати у майбутньому існування та процвітання незалежної та вільної української держави. Але в сучасних реаліях війни окрім реалізації вищезазначених завдань дослідниками та практиками ведуться невинні пошуки дієвих засобів соціально-виховного впливу, які можуть забезпечити відновлення та зміцнення потенціалу здоров'я дітей та молоді, як важливої основи у формуванні їхньої резильєнтності у подальшому житті. Питання формування культури здоров'я дітей та молоді було предметом досліджень Ю. Мельника (Мельник Ю., 2010), яким розроблено соціально-педагогічну систему формування культури здоров'я школярів та запропоновано дієві інструменти для роботи фахівців психологічної служби закладу загальної середньої освіти з питань формування культури здоров'я учнів. Аналіз досліджень з питань збереження та зміцнення здоров'я дітей та молоді засвідчив низку дієвих інструментів, що дозволяють зміцнити здоров'я молоді в умовах соціального дистанціювання (Melnyk, Yu. B., et al., 2022), а також підвищити психологічну та методичну підготовку фахівців, що працюють з дітьми та молоддю, як основи якісного здоров'язбережувального впливу (Березовська Л., 2023, 12, 13). Науковцями (Кабусь, Н., та ін., 2024; Костіна В., та ін., 2022; Костіна В., та ін., 2024) запропоновано дієве методичне забезпечення, яке сприяє збереженню та зміцненню ментального та сексуально-репродуктивного здоров'я дітей та молоді як вразливих груп населення в умовах війни та може бути корисним у підготовці фахівців соціальної сфери.

Спираючись на ідеї Л. Костенко (Костенко Л., 2005, 5) про необхідність докладання зусиль до створення «гуманітарної аури нації», як основи для її майбутнього розвитку та процвітання, вважаємо, що сформована етнічна ідентичність та патріотичні почуття є важливими чинниками, які сприяють відчуттю належності до національної спільноти та бажання поширювати та захищати її ідеали та цінності, що забезпечує підтримку у здійсненні опору ворожій агресії під час війни, тому фахівці соціальної сфери, які працюють у просторах соціальної підтримки мають бути готовими до здійснення відповідної діяльності. Одним із дієвих засобів з метою формування патріотичних почуттів, збереження та зміцнення ментального здоров'я є використання в роботі з дітьми та молоддю етнопедагогічних засобів взагалі та української вишиванки зокрема. Як зазначає А. Богуш, «вишиванка – яскраво самобутнє явище української культури, це обличчя нашого народу, це закодована сутність енергії, що творить долю людини» (Богуш А., 2023, 13). Цілком погоджуємося з ідеєю дослідниці про необхідність ознайомлення дітей раннього і дошкільного віку не тільки з традиційним українським національним одягом (вишиванкою) та залучення дітей та їхніх батьків до відродження традицій та звичаїв шляхом піднесення ролі споконвічного українського ремесла – вишиванки як важливого елементу формування української ідентичності у майбутніх громадян України та поширення традиційної оберегової практики й вважаємо необхідним підготовку майбутніх фахівців до відповідної діяльності.

С. Романюк доводить, що «вишиванка сьогодні має особливе значення, оскільки акумулює код української нації, є символом її єднання і незламності, мужності і перемоги в боротьбі за незалежність рідної держави, ефективним засобом формування національної свідомості зростаючих поколінь» (Романюк С., 2022, 3). Дослідниця зауважує, що у розвитку у дітей та молоді любові до народного мистецтва та ремесел, одним з яких є українська вишивка, велике значення відіграє діяльність дитячо-юнацьких організацій і об'єднань «Пласт», «Січ», «Сокіл», «Козацьке братство», «Джура», «Чайка», які плекають у дітей любов до використання вишиванки, долучення до народних традицій та звичаїв українського народу. Цілком поділяємо ідеї дослідниці та вважаємо за потрібне налагоджувати партнерські стосунки з представниками відповідних дитячо-юнацьких організацій та об'єднань задля ефективного здійснення національно-патріотичного виховання та організації активного змістовного дозвілля дітей та молоді та підготовки майбутніх вихователів до здійснення відповідної діяльності під час війни. Так, з метою долучення здобувачів освіти, що навчаються у Харківському національному педагогічному університеті до активної діяльності на засадах козацтва діє окремий науково-освітній центр українського козацтва імені Г.С. Сковороди, останніми подіями якого були: II (обласний) етап Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») — «Слобожанська Січ – 2025», що відбувся на базі Микола-Комишуватської гімназії Берестинської міської ради Харківської області; урочиста Посвята в козачата учнів Салтівського району м. Харкова та ін. (Останні події окремого науково-освітнього центру українського козацтва імені Г.С. Сковороди, 2025). Для ефективної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі у ХНПУ імені Г.С.Сковороди до використання етнопедагогічних засобів у соціальному вихованні клієнтів різних вікових груп здобувачі вищої освіти спеціальності «Соціальна робота» мають можливість опанувати відповідні

змістові модулі у варіативному освітньому компоненті «Соціально-виховні студії», де вивчають тематичні розділи «Виховні студії з опануванням елементів народних ремесел» та «Фольклорні виховні студії» (Костіна В., 2025).

Аналіз досліджень А. Данько засвідчив, що саме українська вишиванка є унікальним засобом національно-патріотичного виховання молоді, бо «як національна святиня несе в собі духовне багатство, високу мудрість і традиційний зв'язок багатьох поколінь, що не переривається віками» (Данко А., 2023, 3). Дослідниця наголошує на важливості використання виховного потенціалу вишиванки та інших українських символів і оберегів у вихованні у дітей з метою формування у них «радості, відчуття приналежності до українського етносу, усвідомлення прекрасного, збагачення активного словникового запасу, розвитку спостережливості, мовленнєвої культури та активності й бажання вивчати народні традиції, дотримуватися їх і популяризувати» (Данко А., 2023, 4). Багато науковців (М. Василюк, 2024, А. Данько, 2023, Л. Калініна, 2023 та ін.) також вказують на можливості використання вишивання як ефективного засобу впливу на дітей та молодь з метою розвитку у них національної самосвідомості, любові до національних культурних надбань та здібностей до їх відтворення за допомогою здійснення їхнього національно-патріотичного виховання. Як зазначає Л. Калініна «Наразі вишиванка використовується як патріотичний та культовий одяг, символ української ідентичності. Кожен регіон України має свої оригінальні вишиванки, які відрізняються фасонами, кольором, способом вишивання, орнаментом і візерунками. Вишиванка – це не просто елемент національного українського строю. Її крій, вишивка мають сакральні смисли» (Калініна, Л., 2023, 89). Спираючись на вищезазначене, вважаємо за потрібне використання у роботі з молоддю в соціально-підтримуючих та соціально-реабілітаційних просторах в умовах війни елементів театралізацій та майстер-класів з виготовлення української вишиванки, оберегових ляльок з її елементами та проведення досліджень її орнаментів і традиційних символів з метою розвитку потенціалу резильєнтності, що спирається на мудрість поколінь, яка закодована в символах української вишиванки та забезпечуватиме формування патріотичних почуттів та бажань пишатися та передавати далі духовні та матеріальні скарби нації.

Як зазначає І. Чернявська, «всебічний розвиток зростаючої особистості неможливий без сприятливого впливу соціокультурного простору загальноосвітньої школи, соціального довкілля, родинного виховання, етнокультурного середовища тощо» (І. Чернявська, 127). Цілком поділяємо ідеї дослідниці та вважаємо, що необхідно у роботі з фахівцями соціальної сфери їх підготовка до створення сприятливого соціокультурного простору в умовах певного осередку (закладу освіти, закладу культури та ін.) територіальної громади, в якій зростає дитина чи молода людина є запорукою у її успішній соціальній адаптації як на рівні мікросередовища громади так і у макросередовищі майбутнього життя особистості в подальшому житті, що набуває особливої актуальності в умовах війни в Україні, коли частина населення втратила власні домівки та територіальні підтримуючі соціокультурні простори й перетворилася на вимушено переміщених осіб, які потребують додаткової підтримки та допомоги, що особливо важливо для дітей та молоді.

В умовах сучасної війни в Україні, коли кількість осіб з інвалідністю зросла вразі, додаткової актуальності набувають ідеї створення адаптованого для всіх людей, незалежно від їхніх можливостей, рівного доступу до споживання витворів народного мистецтва з використанням додаткових можливостей сенсорної адаптації певних просторів для людей з певними вадами розвитку. Слушними тут нам видаються ідеї Н. Бабій, яка пропонує створювати в існуючих етнокультурних просторах умови для рівного доступу всіх людей до активного сприйняття творів народного мистецтва за допомогою забезпечення аудіосупроводу опису експозиції та додання спеціальних тактильних експонатів та описів шрифтом Брайля (Бабій Н., 2023). Тому додатковою особливістю підготовки фахівців до збереження та зміцнення ментального здоров'я дітей та молоді під час війни вважаємо ознайомлення їх з можливостями побудови інклюзивних підтримуючих просторів для людей з інвалідністю з використанням засобів етнокультурних традицій.

Молоді люди в умовах війни, піддаючись впливу багатьох стресових чинників, зазнають життєвих та соціальних трансформацій та потребують знаходження особливої опори та підтримки. Багатий символізм та глибинна народна мудрість, що закодована у народній вишиванці є, на нашу думку, джерелом саме такої підтримки. Тому, цікавою в цьому контексті нам видається ідея В. Атаманчук стосовно використання в українській вишивці символу світового дерева, що розглядається як «процес безперервності творення, його майбутніх проєкцій та розмаїтих форм на рівні людини, родини, всесвіту», а також є «втіленням ідеї гармонійного впорядкування всесвіту, що реалізується шляхом проходження певних етапів розвитку і досягнення визначених цілей» (Атаманчук В., 2023, 7). Спираючись на вищезазначене, в умовах війни в Україні нами розроблено навчально-методичне забезпечення для збереження та зміцнення здоров'я дітей та молоді, що пройшло апробацію під час роботи фахівців соціальної галузі, які працюють в різноманітних резильєнтних просторах. Так, спеціально розроблене методичне забезпечення з використанням етнопедагогічних засобів (буклети, постери, сценарії соціально-виховних заходів пройшли апробацію у роботі фахівців Відділу соціальної роботи по Холоднірському району Харківського міського центру соціальних служб «Довіра», а також використовувалися ними для організації Тижнів Слобожанських традицій. Фахівцями було проведено тематичні інтенсиви для родин, які виховують дітей в сімейних формах опіки. Цікавою формою під час проведення систематичної соціально-виховної діяльності з дітьми та батьками стала організація фахівцями Центру воркшопів з ознайомлення підлітків та їхнього найближчого оточення з арт-терапевтичними практиками з виготовлення ляльок-мотанок: «На здоров'я», «Подорожниця», «Травниця», «Сонячний кін», а також долучення до виконання оберегової вишивки та роботи з солоним тістом.

Не менш цікавими для дітей підліткового віку виявилися застосування практик театралізації з використанням засобів етнокультурних традицій, що впроваджено в роботу соціального педагога КЗ «Харківський ліцей №43»

Харківської міської ради під час проходження здобувачами вищої освіти ХНПУ імені Г.С.Сковороди виробничої практики та волонтерських ініціатив до святкування Дня народження Т. Г. Шевченка.

У Лозівській громаді у Харківській у квітні 2025 року області, створеного інформаційно-ресурсний центр, який працює у двох напрямках: як резильєнтний простір для надання соціальних та консультаційних послуг для дітей та молодих людей з метою відновлення та зміцнення рівня їхнього психічного та сексуально-репродуктивного здоров'я, а також для надання інформаційно-методичної підтримки та ресурсного забезпечення фахівцям допоміжних професій, що здійснюють вплив на дітей та молодь Харківського регіону. В роботі центру планується організація та проведення тематичних майстер-класів («Українська вишиванка-символ єдності поколінь», «Секрети виготовлення народної ляльки», «Українська витинанка» та ін.) та соціально-виховних заходів («Звичаї зелених свят», свято «Івана Купала», свято «Врожаю», «Українські вечорниці», «Різдво» та ін.), що дасть можливість в умовах ресурсного центру не тільки забезпечувати за допомогою різноманітного етнокультурного арсеналу засобів проведення корисного та змістовного дозвілля дітей та молоді в громаді, що постраждала від війни, а також підвищувати методичну підготовку фахівців соціальної галузі прифронтового регіону та дозволить підсилити внутрішні можливості опору негативному впливу стресових чинників війни шляхом знаходження власних глибинних коренів, відчуття зв'язків з власними предками та набуття додаткових сенсів у власному сучасному травмонебезпечному житті.

Досліджуючи питання формування етнокультурної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти Л. Березовська наголошує на необхідності вирішення таких педагогічних завдань, що забезпечать успіх цього процесу (Березовська Л., 2023, 19): опанування знань історії та культури свого народу; формування уявлення про розмаїття культур в Україні та світі; виховання позитивного ставлення до культурних відмінностей; розвиток умінь і навичок продуктивної взаємодії з носіями різних культур; створення умов для інтеграції здобувачів освіти у культури інших народів; формування позитивно-ціннісних орієнтацій до культурної спадщини України та інших народів; формування у здобувачів освіти особистісного культурного самовизначення. Враховуючи вищезазначене, нами в межах роботи ресурсного центру у м. Лозова Харківської області за проектом «Поза межами травми: Розширення послуг з охорони психічного здоров'я на рівні громад для дітей та молоді з груп ризику в постраждалих від конфлікту громадах України» планується проведення цілеспрямованої роботи у двох напрямках: з фахівцями та з дітьми та молоддю. У роботі з фахівцями соціальної сфери, які працюють у напрямі збереження та зміцнення ментального та сексуально-репродуктивного здоров'я дітей та молоді (робота з ознайомлення їх з основами збереження та зміцнення здоров'я дітей та молоді в умовах війни з використанням етнопедагогічних засобів шляхом залученням до роботи студій народних ремесел, ознайомлення з основами виготовлення оберегової вишивки, оберегових ляльок, організацією соціально-виховних заходів з дітьми та молоддю на засадах українських народних традицій). У роботі з молоддю - такі види соціально-виховних впливів з елементами етнокультурних традицій: інформаційно-просвітницькі сесії з елементами театралізацій з використанням етнопедагогічних засобів; майстер-класи з опануванням народних ремесел (писанкарства, льякарства, плетіння, вишивання тощо); соціально-виховні студії з використанням народних традицій та свят народного календаря тощо.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, проведений аналіз наукової літератури та практики організації резильєнтних підтримуючих впливів з дітьми та молоддю у різних соціокультурних осередках дозволив виявити ефективні етнопедагогічні засоби здоров'язбережувального впливу, що в умовах війни є особливо необхідними у роботі фахівців першої лінії соціальної підтримки (соціальних педагогів, соціальних працівників, лікарів та ін.). Особливе місце в цій роботі займає використання вишиванки, як ефективного засобу розвитку етнічної ідентичності та патріотичних почуттів, а також важливого елементу у формуванні захисної аури для зміцнення потенціалу ментального здоров'я дітей та молоді під час війни. Серед ефективних засобів підтримуючого соціального впливу, спрямованого на збереження ментального здоров'я визначено: в роботі з підлітками (майстер-класи з народних ремесел, виховні впливи з елементами театралізації тощо); в роботі з фахівцями, які здійснюють підтримку дітей та молоді під час війни (вебінари, майстер-класи, віртуальні екскурсії з опанування потенціалом етнопедагогічного здоров'язбережувального впливу).

Перспективним напрямом подальших досліджень є проблема підготовки підлітків-лідерів молодіжного резильєнтного простору до організації соціально-виховних впливів, що спрямовано на збереження та зміцнення ментального здоров'я дітей та молоді з використанням етнопедагогічних засобів в умовах війни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Атаманчук, В. (2023). Роль символів в українській вишивці. (Н. Богданець-Білоskalенко, ред.). В *Україно моя вишивана : етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки* : Збірник тез IV Міжнародної онлайн-конференції, 18 травня 2023 р. (с. 6-8). Київ : Педагогічна думка. URL: <https://undip.org.ua/library/ukraino-moia-vyshyvana-etnokulturnyy-ta-osvitno-vykhovnyy-potentsial-ukrainskoi-vyshyvanky-zbirnyk-tez/> [in Ukrainian].
- Бабій, Н. (2023). Адаптація творів народного мистецтва для людей із вадами зору. досвід створення тифлографічних макетів для музейних колекцій. (Н. Богданець-Білоskalенко, ред.). В *Україно моя вишивана : етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки* : Збірник тез IV Міжнародної онлайн-конференції, 18 травня 2023 р. (с. 45-49). Київ : Педагогічна думка. URL: <https://undip.org.ua/library/ukraino-moia-vyshyvana-etnokulturnyy-ta-osvitno-vykhovnyy-potentsial-ukrainskoi-vyshyvanky-zbirnyk-tez/> [in Ukrainian].
- Березовська, Л. (2023). Формування етнокультурної компетентності у професійній підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. (Н. Богданець-Білоskalенко, ред.). В *Україно моя вишивана : етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки* :

- Збірник тез IV Міжнародної онлайн-конференції, 18 травня 2023 р. (с. 17-21). Київ : Педагогічна думка. 17-21. URL: <https://undip.org.ua/library/ukraino-moia-vyshyvana-etnokulturnyy-ta-osvitno-vykhovnyy-potentsial-ukrainskoi-vyshyvanky-zbirnyk-tez/> [in Ukrainian].
- Богуш, А. (2023). Регіональні орнаменти вишиванок України дітям дошкільного віку. (Н. Богданець-Білоskalенко, ред.). В Україно моя вишивана : етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки : Збірник тез IV Міжнародної онлайн-конференції, 18 травня 2023 р. (с. 12-15.). Київ : Педагогічна думка. URL: <https://undip.org.ua/library/ukraino-moia-vyshyvana-etnokulturnyy-ta-osvitno-vykhovnyy-potentsial-ukrainskoi-vyshyvanky-zbirnyk-tez/> [in Ukrainian].
- Василик, М. (2024). Вишивання як вид декоративно-прикладного мистецтва та його вплив на національно-патріотичне виховання молоді. (Н. Богданець-Білоskalенко, ред.). В Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки: Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції, 16 травня 2024 р. (с. 30-32). Київ : Грамота. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/Vyshyvanka_2024.pdf [in Ukrainian].
- Данко, А. (2023). Вишиванка як елемент збереження традиційної української культури. (Н. Богданець-Білоskalенко, ред.). В Україно моя вишивана : етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки : Збірник тез IV Міжнародної онлайн-конференції, 18 травня 2023 р. (с. 46-50.). Київ : Педагогічна думка. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737772/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%92%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B0%202023-46-50.pdf> [in Ukrainian].
- Кабусь, Н. Д., & Костіна, В. В. (2024). Розвиток резиліентності та соціальної відповідальності майбутніх фахівців соціальної галузі в умовах здоров'язбережувального освітнього простору. Здоров'язбережувальна складова освіти: Навчально-методичний посібник. (с. 13-18). Харків: Харківська академія неперервної освіти. URL: <http://edu-post-diploma.kharkov.ua/?news=%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%b5-%d0%b2%d0%b8%d0%b4%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d1%8f-10> [in Ukrainian].
- Калініна, Л. (2023). Українська вишиванка в сучасному вимірі. (Н. Богданець-Білоskalенко, ред.). В Україно моя вишивана : етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки : Збірник тез IV Міжнародної онлайн-конференції, 18 травня 2023 р. (с. 89-91). Київ : Педагогічна думка. URL: <https://undip.org.ua/library/ukraino-moia-vyshyvana-etnokulturnyy-ta-osvitno-vykhovnyy-potentsial-ukrainskoi-vyshyvanky-zbirnyk-tez/> [in Ukrainian].
- Костенко, Л. (2025). Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала. Національний університет «Києво-Могилянська академія». URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/f3895ded-179b-4819-b25a-97e5327b8de0> [in Ukrainian].
- Костіна, В. В., & Горіна, Т. І. (2022). Формування готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до збереження та зміцнення здоров'я в умовах соціального дистанціювання. Психолого-педагогічні координати розвитку особистості : збірник наукових матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції, 2–3 червня 2022 р. (с. 124–127). Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/838b1b3c-59d3-4472-a42f-bce936ec5346> [in Ukrainian].
- Костіна, В. В. (2025). Соціально-виховні студії: Методичні рекомендації з освітнього компоненту для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету соціальних і поведінкових наук спеціальності 231 «Соціальна робота». Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/bc52772c-8189-4c08-bb9e-6e4dfbf4453> [in Ukrainian].
- Костіна, В. В., & Могила, О. П. (2024). Забезпечення доступу до послуг зі зменшення шкоди для представників груп ризику щодо інфікування на ВІЛ під час війни. (М. В. Гриньова, ред.). У Основні цілі стратегії сталого розвитку: проблеми та перспективи: Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції, 26 вересня 2024 р. (с. 522-525.). Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/24760> [in Ukrainian].
- Костіна, В. В. (2018). Теорія та практика використання етнопедagogічних засобів у професійній підготовці майбутніх фахівців соціальної сфери до профілактики дезадаптації учнів : Навчально-методичний посібник. Харків: ФОП Мезіна. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/a06af3be-bd96-4440-9f37-084e1267d1ac> [in Ukrainian].
- Мельник, Ю. Б. (2011). Психологічна культура педагогічних працівників як передумова формування культури здоров'я молоді. (О. М. Микитюк, ред.). У Педагогіка здоров'я : Збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої Міжнар. Дню здоров'я, 7 квіт. 2011 р. (с. 150–152). Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/6287/1/Мельник%20Ю.%20Б.%20.pdf> [in Ukrainian].
- Мельник, Ю. Б. (2010). Соціально-педагогічні засади формування культури здоров'я в учнів початкової школи: автореферат дисертації ... кандидата педагогічних наук. Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. Луганськ. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.25761.83040>. [in Ukrainian].
- Останні події окремого науково-освітнього центру українського козацтва імені Г.С. Сковороди. (2025). Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди. URL: <http://hnpu.edu.ua/uk/ostanni-podiyi-okremogo-naukovo-osvitnogo-centru-ukrayinskogo-kozactva-imeni-gs-skovorody> [in Ukrainian].
- Романюк, С. (2022). Українська вишиванка як засіб виховання національної свідомості молодших школярів. (С. З. Романюк, ред.). У Вишиванка – національний оберіг єднання українців, символ нескореності і волі: Матеріали Міжнародного бієнале, присвяченого всесвітньому Дню вишиванки, 19 травня 2022 р. (с. 95-99). Чернівці: Чернівецький національний університет. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5092/%D0%92%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B0.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [in Ukrainian].
- Сохор, Н., Ясній, О., Смашна, О., & Гашімова, Н. (2024). Вплив війни на вимушеного переселення на психічне здоров'я дітей і підлітків. Нейро NEWS: психоневрологія та нейропсихіатрія. 8 (153). 16-19. URL: <https://neuronews.com.ua/ua/archive/2024/8%28153%29/pages-16-19/vpliv-viyni-ta-vimushenogo-pereselennya-na-psihichne-zdorov-ya-ditey-i-pidlitkiv#gsc.tab=0> [in Ukrainian].
- Червінська, І. (2021). Освітньо-виховний потенціал етнокультурної спадщини регіону Українських Карпат у формуванні духовної культури зростаючої особистості. (Н. І. Богданець-Білоskalенко, ред.). В Україно моя вишивана : етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки : Збірник тез II Міжнародної онлайн-конференції, 20 травня 2021 р. (с. 125-128). Київ: Педагогічна думка. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/37371/1/L_Melenets_UMVETOVPUV_IPO.pdf [in Ukrainian].
- Melnyk, Yu. B., Stadnik, A. V., Pyenko, I. S., Kostina, V. V., & Yevtushenko, D. O. (2022). Impact of COVID-19 on the social and psychological state of athletes. The Journal of Sports Medicine and Physical Fitness, 62(2), 297–299. URL: <https://doi.org/10.23736/S0022-4707.21.12401-6>. [in English].

Received
Accepted

07.04.2025
22.04.2025